7. Brown, P 2013, 'Education, opportunity and the prospects for social mobility', *British Journal of Sociology of Education,* Volume 34(5–6), pp. 678–700. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01425692.2013.816036>. [25 October 2022].
8. Kulu, H, Lundholm, E & Malmberg, G 2018, 'Is spatial mobility on the rise or in decline? an order-specific analysis of the migration of young adults in Sweden', *Popul Stud* 72(3), pp. 323–337. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/324572142_Is_spatial_mobility_on_the_rise_or_in_decline_An_order-specific_analysis_of_the_migration_of_young_adults_in_Sweden>. [25 October 2022].
9. Michael, J & Hilmer, CE 2012, 'On the relationship between student tastes and motivations, higher education decisions, and annual earnings', *Economics of Education Review*, vol. 31, issue 1, pp. 66-75.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.42(10-12)-3
УДК 001:37]:351.85

ГРОМАДСЬКО-ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ НАУКОЮ ТА ОСВІТОЮ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

RELATIONSHIP BETWEEN GOVERNANCE AND PUBLIC ADMINISTRATION OF SCIENCE AND EDUCATION: METHODOLOGICAL PRINCIPLES AND CONCEPTUAL BASIS

О. Н. Кубальський

Актуальність теми дослідження. *Громадсько-державне – соціальний феномен, що сьогодні активно актуалізується в найрізноманітніших сферах суспільної життєдіяльності. Особливо важливим він стає на тому етапі розвитку глобальної цивілізації та окремих спільнот, коли потужну роль відіграють соціально-турбулентні тенденції. В таких умовах громадсько-державне управління має потенціал впорядкування, взаємовлаштування, інтеграції різних за спрямуванням демократизаційних тенденцій. В статті підкреслюється, що даний потенціал особливо важливо використати якомога плідніше в громадсько-державному управлінні наукою та освітою.*

Постановка проблеми. *Слід з'ясувати не лише єдність, але й відмінність принципів управління освітою від управління наукою, принципів громадсько-державного від державно-громадського управління системою науки, а також виявити специфіку впровадження принципів тієї чи іншої форми її самоорганізації.*

Urgency of the research. *Relationship between governance and public administration is a social phenomenon that is actively relevant today in various spheres of public life. It becomes especially important at the stage of development of global civilization and individual communities, when socio-turbulent tendencies play a powerful role. In such conditions, public administration has the potential to organize, interact, integrate different democratization trends. The article emphasizes that this potential is especially important to use as fruitfully as possible in public administration of science and education.*

Target setting. *It is necessary to find out not only the unity, but also the difference between the principles of education management and the management of science, the principles of public-state and state-public management of the system of science, as well as to reveal the specifics of the implementation of the principles of one or another form of its self-organization.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *З філософських позицій наукову комунікацію вже досліджували в Україні І. Добронравова, а також сам автор, а споріднену з нею освітню комунікацію філософськи аналізував М. Бойченко. Більш загальну концептуальну характеристику демократичних засад освіти класично надав свого часу ще американський філософ, класик філософії прагматизму Дж. Д'юї. Принцип субсидіарності, згідно яких відбувається делегування більшої частини повноважень від керівних і центральних інстанцій до підлеглих і регіональних досліджував сучасний німецький філософ О. Гьоффе. Водночас важливі узагальнення, які наближаються до філософського рівня концептуалізації робили представники політичної науки та теорії управління в Україні – О. Горбань та О. Тягушева, Г. Єльнікова, А. Крупник, О. Онаць та Л. Калініна, Г. Тодосова та інші, а також у світі – М. Доменек, П. Ласкум. До уваги слід брати також базові правові документи України, які регламентують наукову діяльність, діяльність громадських рад як особливих громадських організацій, регіональну політику тощо. Водночас, узагальнений аналіз громадсько-державного управління наукою як специфічної моделі децентралізації у організації науки на філософських засадах в Україні здійснено не було.*

Постановка завдання. *Це зумовлює необхідність дослідити на філософських засадах громадсько-державне управління наукою як специфічну модель децентралізації у організації науки.*

Виклад основного матеріалу. *Наголошується, що демократизація науки передбачає все більший вплив громадськості на науку, а отже впровадження громадсько-державного чи державно-громадського управління системою науки, принципів її самоорганізації. В Україні реалізовано модель структурно-громадського супроводу, коли субординаційна вертикаль управління передбачає наявність на кожному управлінському щаблі громадських структур –*

Actual scientific researches and issues analysis. *From a philosophical standpoint, scientific communication was already studied in Ukraine by I. Dobronravova, as well as by the author himself, and M. Boychenko philosophically analyzed the related educational communication. A more general conceptual description of the democratic principles of education was classically given by the American philosopher, a classic of the philosophy of pragmatism, J. Dewey. The principle of subsidiarity, according to which most of the powers are delegated from the leading and central authorities to subordinate and regional ones, was studied by the modern German philosopher O. Goffe. At the same time, important generalizations approaching the philosophical level of conceptualization were made by representatives of political science and management theory in Ukraine - O. Horban and O. Tyagusheva, H. Yelnikova, A. Krupnyk, O. Onats and L. Kalinina, H. Todosova and others. and also in the world - M. Domenek, P. Laskum. Basic legal documents of Ukraine, which regulate scientific activity, activity of public councils as special public organizations, regional policy, etc., should also be taken into account. At the same time, a generalized analysis of public-state management of science as a specific model of decentralization in the organization of science on philosophical grounds in Ukraine was not carried out.*

The research objective. *This makes it necessary to investigate the public-state management of science on philosophical grounds as a specific model of decentralization in the organization of science.*

The statement of basic materials. *It is emphasized that the democratization of science implies the growing influence of the public on science, and hence the introduction of public-state or state-public management of the science system, the principles of its self-organization. In Ukraine, the model of structural public support has been implemented, when the subordination vertical of management presupposes the presence of public structures at each management level – public councils, which have not yet become*

громадських рад, які ще не повсюди стали реальною силою і виразниками голосу громадськості. Розвиток самоорганізації науковців, у тому числі створення альтернативних, "додаткових" громадських структур постає ключовим фактором зміцнення громадської складової в управлінні наукою, а також сприятиме розвитку науки загалом.

Висновки. *Відзначається, що регіоналізація науки орієнтована не стільки на автономію регіональних органів влади, скільки на покращення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері інновацій на основі спільного розуміння цілей і завдань інноваційного розвитку України.*

Ключові слова*: громадсько-державне управління, державно-громадське управління, наука, освіта.*

a real force and voice of the public. The development of self-organization of scientists, including the creation of alternative, "additional" social structures is a key factor in strengthening the social component in the management of science, as well as contribute to the development of science in general.

Conclusions. *It is noted that the regionalization of science is focused not so much on the autonomy of regional authorities, but on improving the coordination of executive bodies in the field of innovation based on a common understanding of the goals and objectives of innovative development of Ukraine.*

Key words: *public administration, public administration, science, education.*

Актуальність теми дослідження. Громадсько-державне управління є не новим, але нині пріоритетним напрямком організації різних сфер життєдіяльності демократичного суспільства, що відповідає поступовому, але неухильному переходу до децентралізованої моделі управління та розвитку громадського сектора. Управління, за якого наявний високий рівень активності громадськості у питаннях державного управління та більш чи менш постійна потреба залучати її до прийняття управлінських рішень, є державно-громадським управлінням, тобто в його основі залишаються державні принципи і концепція управління, а їх доповнюють деякі здобутки управління громадського. Натомість за громадсько-державного управління принципи громадського самоуправління беруть як визначальні, а держава лише виконує певні наглядові чи регуляторні функції щодо цього процесу. Варто відзначити, що на сторінках вітчизняної наукової літератури широко висвітлюються питання державно-громадського управління (меншою мірою громадсько-державного) системою освіти, а от питанням управління наукою не надають належної уваги. При цьому очевидно, що багато цілей, принципів, функцій та моделей управління є спільними для освіти та науки.

Постановка проблеми. У цьому зв'язку актуалізується необхідність з'ясувати не лише єдність, але й відмінність принципів управління освітою від управління наукою, принципів громадсько-державного від державно-громадського управління системою науки, а також виявити специфіку впровадження принципів тієї чи іншої форми її самоорганізації. Наука тяжіє до дистанціювання від зовнішніх впливів, однак демократизація суспільства створює сприятливі умови для зростання демократизації наукової комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З філософських позицій наукову комунікацію вже досліджували в Україні І. Добронравова [4], а також сам автор [11], а споріднену з нею освітню комунікацію філософськи аналізував М. Бойченко [1].

Більш загальну концептуальну характеристику демократичних засад освіти класично надав свого часу ще американський філософ, класик філософії прагматизму Дж. Д'юї [5].

Принцип субсидіарності, згідно яких відбувається делегування більшої частини повноважень від керівних і центральних інстанцій до підлеглих і регіональних досліджував сучасний німецький філософ О. Гьоффе [3].

Водночас важливі узагальнення, які наближаються до філософського рівня концептуалізації робили представники політичної науки та теорії управління в Україні – О. Горбань та О. Тягушева [2], Г. Єльнікова [6], А. Крупник [9-10], О. Онаць та Л. Калініна [12], Г. Тодосова [17] та інші, а також у світі – М. Доменек [18], П. Ласкум [19].

До уваги слід брати також базові правові документи України, які регламентують наукову діяльність [16], діяльність громадських рад як особливих громадських організацій [15], регіональну політику [14] тощо.

Водночас, узагальнений аналіз громадсько-державного управління наукою як специфічної моделі децентралізації у організації науки на філософських засадах в Україні здійснено не було.

Постановка завдання. Це зумовлює необхідність дослідити на філософських засадах громадсько-державне управління наукою як специфічну модель децентралізації у організації науки.

Виклад основного матеріалу. Державно-громадське управління системою науки визначимо за аналогією із державно-управлінським управлінням системою освіти, яке українська дослідниця Г. І. Тодосова визначає як "реалізацію демократичних засад в структурі, функціях, формах, методах і стилі управління розвитком освіти; взаємодію державних і громадських інститутів, професійних, творчих спілок і асоціацій; цілеспрямовану діяльність суб'єктів управління державних і громадських інститутів на розвиток освіти, що ґрунтується на добровільному встановленні державою та громадянами соціально значущих обов'язків в управлінні освітою..." [17, с. 356]. Цілком можна замінити термін "освіта" на термін "наука" і не зазнаємо суттєвих змін по формі цього визначення, хоча в деяких аспектах за формою, і у більшості аспектів за змістом управління наукою все ж має свою специфіку. Але у кожному разі, як слушно зауважують С. В. Крисюк [8] і О. М. Онаць і Л. М. Калініна, державно-громадське управління – це "відкрита, демократична модель управління, де органічно поєднуються засоби державного впливу з громадським управлінням. Як вид соціального управління в умовах демократичного суспільства воно підпорядковується його загальним закономірностям" [12, с. 7]. Державно-громадянське управління орієнтоване на принципи гнучкого реагування на проблеми завдяки взаємодії державних і громадських структур, толерантності, розвитку, діалогу та повноти складу управлінських дій [2, с. 39]. Усе це було зазначено вітчизняними дослідниками щодо управління освітою, але може у загальних рисах бути застосоване і до сфери науки, оскільки освіта (передусім – вища освіта, яка більше причетна до творення науки, але й інші види і рівні освіти пов'язані з наукою, беручи у неї знання і методики) і наука разом і створюють академічну сферу у суспільстві.

Потреба у такому управлінні наукою зумовлена тим фактом, що наука постає як соціальний інститут всередині більш ширшого соціального утворення, від якого вона значною мірою залежить, і при цьому все-таки намагається відгородитися особливими правилами і процедурами від впливів цього соціуму. Мірою збільшення впливу науки на інші сфери суспільного життя, суспільство стає все більш зацікавленим в регулюванні наукової діяльності, її відповідності інтересам всього суспільства.

Отже, як зауважують О. Горбань і О. Тягушева, мета державно-

громадського управління у здійсненні "спільних дій органів управління і громадських інститутів на основі діалогу та їх реальної зацікавленості в розвитку відповідної сфери на користь особистості, суспільства і держави". При цьому державне управління уособлює "легітимну, організуючу і регулюючу дію держави (відповідних органів управління державного та регіонального рівнів) щодо відповідної системи". Громадське управління постає "...як продуктивна діяльність громадськості, що полягає в активному вияві громадянської ініціативи і соціальної відповідальності в управлінні даною системою та визначається результатами в перетворенні соціальної реальності" [2, с. 38].

Окремі дослідники акцентують увагу на різниці між державно-громадським та громадсько-державним управління. Як стверджує на прикладі шкільної освіти С. В. Королюк, в Україні громадсько-державне управління за сутністю є державно-громадським, хоча й це вже краще, аніж суто державний контроль за освітою, який з мінімальними винятками був наявним у радянській системі освіти. "Суттєвою ознакою, яка характеризує перехід до державно-громадського управління освітою, є створення недержавних структур, що розширюють можливості шкіл у виборі шляхів свого ресурсного забезпечення" [7, с. 7]. До ознак державно-громадського управління дослідниця відносить: "спільну управлінську діяльність державних і недержавних структур у керівництві освітніми проектами, прийняття рішень державними структурами з обов'язковим погодженням проекту представниками громадськості, делегування суттєвого масиву повноважень асоціаціям, що виражають інтереси окремих груп громадськості" [7, с. 7-8]. І все ж навіть державно-громадську модель управління ця дослідниця вважає недостатньо ефективною і обґрунтовує переваги саме громадсько-державного управління, де на перше місце в управлінні виходить саме громада. Відповідно, громадсько-державне управління, дослідниця визначає як "управлінську діяльність, яка провадиться структурами громадянського суспільства — добровільно утвореними об'єднаннями, асоціаціями й організаціями громадян, які реалізують відповідну політику на засадах демократичних процедур самоуправління й співуправління" [7, с. 9]. Вочевидь, ця дослідниця бере за взірець західні освітні системи, де нерідко держава мінімізує своє втручання у функціонування системи освіти.

Способи поєднання громадського та державного управління навчальними закладами відображено в моделях, розроблених Г. Єльниковою, які можна застосувати до системи управління наукою. Перша модель отримала у цієї авторки назву "*структурно-громадського супроводу*", коли "субординаційна вертикаль управління передбачає наявність на кожному управлінському щаблі відповідної громадської структури, основним завданням якої є незалежна експертиза" діяльності відповідної галузі та безперервний діалог з органами влади для взаємобалансування інтересів громадськості та управлінських структур [6, с. 10]. Друга модель отримала назву "*інформаційно-громадського супроводу*", суть якої полягає в тому, що державні органи управління разом із громадськими структурами організують взаємоспрямовані потоки інформації: "згори вниз просувається детермінаційна інформація (нормативно-правова та суспільно-ціннісна), знизу догори – претензійна (реакція виконавців, громадськості на детермінаційну інформацію). На кожному щаблі управління створюється адаптаційний структурний підрозділ, основним призначенням якого є узгодження зустрічних потоків інформації та визначення вектору переваг" [6, с. 10-11]. Й нарешті, третя модель, яка отримала назву "*субординаційно-проміжного партнерства*", що забезпечує взаємну адаптацію

різноспрямованих активностей з метою досягнення загальних переваг. У зв'язку з тим, що субординаційні стосунки на всій вертикалі дуже динамічні, "для виконання завдань прямо використовується громадськість, а стосунки тимчасово перетворюються в партнерські, поширюючи горизонтальні зв'язки. Після досягнення кожної часткової мети тимчасова команда розпускається, і знову поновлюється субординаційна вертикаль" [6, с. 11].

В Україні діє перша модель, яка, на нашу думку, більшою мірою відповідає саме державно-громадському управлінню, тоді як останні дві моделі передбачають більш активну роль громадських структур, отже відповідають громадсько-державному управлінню. Громадські ради діють на рівні навчальних закладів та наукових установ, а також у структурах публічного управління освітою та наукою. Зокрема, "практика залучення громадськості до спільної роботи з органами виконавчої влади розпочалася ще 1993 р., а обов'язкове створення громадських рад при органах виконавчої влади було започатковане у 2004 року" [9] – як "тимчасові консультативно-дорадчі органи, що утворені для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" [13]. Спочатку відповідні ради мали доволі обмежені повноваження, які зводились лише до координації заходів, пов'язаних із створенням умов для проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю. Після затвердження Постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної, регіональної політики", яка сьогодні регулює діяльність громадських рад, повноваження громадських рад розширились й процес їх створення активізувався. Зокрема, у сфері науки діють громадська рада при Міністерстві освіти і науки України та громадські ради при департаментах або управліннях освіти і науки міських рад. Метою громадської ради при Міністерстві освіти і науки України, відповідно Наказу МОН № 572 "Про затвердження положень про громадську раду при Міністерстві освіти і науки України" від 25.05.2021, є "сприяння налагодженню тісної взаємодії між МОН, інститутами громадянського суспільства та представниками громадськості з питань здійснення та реформування державної політики в сфері освіти і науки. Її основними завданнями є сприяння реалізації громадянами України конституційного права на участь в управлінні державними справами, здійснення громадянського контролю за діяльністю МОН, сприяння врахуванню МОН органом громадської думки під час формування та реалізації державної політики у сфері освіти і науки, здійснення підготовки експертних пропозицій, висновків, аналітичних матеріалів з питань формування та реалізації державної, регіональної політики" [15, с. 1-2].

Український дослідник-політолог і діяч громадського руху А. С. Крупник відзначає, що "на практиці процес становлення системи громадських рад в Україні відбувався непросто… Частина інститутів громадянського суспільства виявились не готовими до "само регулятивного" процесу і делегування до складу громадських рад саме тих представників, які найбільш фахово представлятимуть інтереси громадськості" [9]. Ще не повсюди громадські ради стали реальною силою і виразниками голосу громадськості, що забезпечують прозорість роботи державних органів і роблять цю роботу більш ефективною. Втім, варто ураховувати, що громадські ради окрім громадської експертизи здатні виконувати інші важливі соціальні функції: "функцію соціального ініціювання, коли громадськість може оперативно ініціювати прийняття нового акту чи внесення необхідних змін в уже діючі акти; функцію соціального вартування,

завдяки чому громадськість більше захищена від того, що орган влади прийме акт, який завдасть шкоди громаді або її певним соціальним групам; функцію соціального лобіювання, коли в органі влади більш повно представлені та враховані інтереси різних категорій громадян; функцію "медіаційного майданчику", коли за допомогою громадської ради мають улагоджуватись соціальні конфлікти" [10, с. 116].

Зростання ролі наукової громадськості в управлінні системою науки безпосередньо пов'язане з процесами самоорганізації усередині наукової спільноти.

Варто відзначити, що початок процесів самоорганізації у науковому співтоваристві почався ще в середині минулого тисячоліття, коли почали формуватися різні організації вчених (learned societies), основним призначенням яких є сприяння розвитку академічних наук. З того часу у багатьох країнах світу формуються академії наук, які власне є історично першими інститутами самоорганізації науковців. Національна академія наук України була заснована 27 листопада 1918 р. на чолі з В. І. Вернадським. Нині вона є "вищою науковою самоврядною організацією України", що "самостійно визначає тематику досліджень та форми їх організації й проведення, формування своєї структури, вирішує науково-організаційні, господарські, кадрові питання, здійснює міжнародні наукові зв'язки, ґрунтується на виборності та колегіальності органів управління. Академія об`єднує дійсних членів, членів-кореспондентів та іноземних членів, усіх науковців її установ, організовує і здійснює фундаментальні та прикладні наукові дослідження з найважливіших проблем природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук" [16]. "Науково-координаційну роботу з окремих актуальних наукових напрямів і проблем проводять секції і відділення НАН України, а також дорадчо-консультативні органи НАН України. Нині в Академії працює 76 наукових рад, 15 комітетів, 17 комісій, 24 наукових товариства. Їх зусилля зосереджено на питаннях координації перспективних наукових досліджень, підготовці пропозицій та аналітичних матеріалів для органів державної влади, організації та проведенні наукових читань, конференцій, семінарів, симпозіумів" [16].

Окрім організованих за підтримки держави форм організації наукових досліджень, у світі поширеними є також форми організації наукових досліджень на основі приватних інвестицій – передусім, здійснюваних потужними промисловими корпораціями, але також і іншими приватними засновниками. Ці джерела фінансування нерідко перетинаються або виявляються задіяними на партнерських засадах. Так, свого часу королівські академії давали можливість науковцям отримувати ресурси і захист для здійснення своїх досліджень: з того часу королі вже перестали бути основою державності, а виступають більше як незалежні інвестори щодо наукових досліджень. Нерідко успіх національних крупних промислових корпорацій (нехай і з транснаціональної сфери впливу) держава розглядає як частину національної безпеки своєї країни.

Крім того, не варто недооцінювати значущості такої форми самоорганізації науковців як наукові фахові товариства у статусі професійних корпорацій: такі організації можуть і не мати значних матеріальних ресурсів, однак вони контролюють використання величезних масивів інтелектуальної власності. Так, правильно організована робота наукових журналів, проведення наукових конференцій, методологічних семінарів, засідання вчених рад наукових інститутів, захисти дисертацій є тими формами громадської самоорганізації науки, які дають основний імпульс для її розвитку. Тому усі інші

інвестиції в науку – економічні, політичні, правові тощо відіграють все ж допоміжну, хоча й дуже важливу роль у організації успішного функціонування та розвитку науки. Тому надзвичайно важливими і навіть пріоритетними для розвитку науки нерідко виступають саме недержавні громадські організації.

Саме у створенні й множенні подібних альтернативних громадських структур, окремі дослідники вбачають вирішення позначеної вище проблеми надмірної ролі експертного знання у прийнятті політичних рішень й як наслідок усунення від них громадськості. Саме експертна діяльність таких альтернативних громадських структур, що створені на засадах самоорганізації, кидає виклик так званій "експертизі на політичне замовлення", коли з метою просування конкретних політичних та економічних питань кілька визнаних вчених, здатні перешкодити суспільству зрозуміти певні наукові факти [18, p. aa]. У цьому зв'язку зазначає П'єр Ласкум, "демократизація експертизи може бути одним із найпоширеніших підходів до демократизації науки, настільки, що здатність демократизуватись стає вирішальною складовою майбутньої практики експертів. Або іншими словами, експертиза має бути множинною, якщо вона взагалі має бути" [19].

Альтернативні, "додаткові" громадські структури у вітчизняній науці тільки починають формуватися. "Цікавий в цьому сенсі сучасний приклад виникнення громадських організацій науковців, які працюють в трансдисциплінарній області нелінійної науки, як наприклад Українське синергетичне товариство. Така самоорганізація є перш за все засобом створення умов наукової комунікації, а в процесі цієї комунікації представників багатьох наукових дисциплін, об'єднаних прихильністю до нових ідей, відбувається й самоорганізація наукового знання. Під час наукових дискусій в таких спільнотах, де зустрічаються не супротивники, а однодумці, відбувається народження нових смислів. Особливо сприяє такому "мозковому штурму" та відкритість до нового, яка виникає в колективі представників різних дисциплін або різних підрозділів однієї дисципліни, коли різноманітне неусвідомлюване само собою зрозуміле видобувається з глибин несвідомого, поставлене під питання переосмисленням його засад, викликаним новими фактами та новими ідеями" [4, с. 226].

Отже, розвиток самоорганізації науковців, у тому числі створення альтернативних, "додаткових" громадських структур постає ключовим фактором не лише зміцнення громадської складової в управлінні наукою, але й визначає подальший напрямок демократизації науки та наукового прогресу. Як зазначає М. Доменек, "вихід науки з традиційних просторів, що використовуються для виробництва знань, є обов'язковою умовою її демократизації" [18, p. ad]

Якщо для системи освіти базовою ланкою прийняття певних управлінських рішень й відповідно передання повноважень постають органи місцевого самоврядування, адже багато питань організації дошкільної та шкільної освіти відповідно до принципу субсидіарності [3] доцільно вирішувати на рівні територіальної громади, то для системи науки в силу більш універсального характеру наукових досліджень таким рівнем постає регіон та регіональні органи управління відповідно. Регіоналізація є лише одним з варіантів розуміння дії принципу субсидіарності в організації наукової діяльності: адже субсидіарність означає підтримку слабшого сильним лише там, де слабший сам уже ніяк не здатен впоратися – але в усьому, що слабший здатен зробити сам, підтримка не надається. Тому, коли мова заходить про субсидіарність, можливі її розмаїті втілення – підтримка центром регіонів, провідними галузями – дотаційних, прикладними дослідженнями –

фундаментальних тощо. Але стосунки субсидіарності є контекстуальними і інколи пари можуть мінятися місцями у допомозі одне одному: якщо мова йде не про гроші, а про ідеї – тоді навпаки, фундаментальна наука підтримує прикладні, якщо мова йде не про масштаби бюджету, а про специфічні товари, тоді дотаційні галузі інколи забезпечують прибуткові певним ексклюзивом, якщо мова йде не про силові питання, а про культуру – нерідко регіони підтримують центр тощо.

Тому, з одного боку, варто вітати регіоналізацію науки, яка створює наукову основу для ефективної реалізації державної регіональної політики як "системи цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності" [14]. З іншого ж боку, не варто абсолютизувати значення регіоналізації – більше того, варто її розумно обмежувати, а саме там, де не регіони субсидують центр, а вже центр має підтримувати регіони.

На цьому прикладі стає очевидним, що і громадсько-державне управління загалом, як універсальна модель, не є панацеєю – як не є воно панацеєю для науки. Низові процеси самоорганізації наукових громад варто лише вітати, але не можна покладати на них усі завдання науки, особливо стратегічні.

Висновки. Таким чином, зробимо підсумковий висновок про те, що демократизація науки передбачає, що громадськість має все більший вплив на науку, а отже впровадження громадсько-державного чи державно-громадського управління системою науки, принципів її самоорганізації. В Україні реалізовано модель структурно-громадського супроводу, коли субординаційна вертикаль управління передбачає наявність на кожному управлінському щаблі громадських структур – громадських рад, які ще не повсюди стали реальною силою і виразниками голосу громадськості. Розвиток самоорганізації науковців, у тому числі створення альтернативних, "додаткових" громадських структур постає ключовим фактором зміцнення громадської складової в управлінні наукою, а також сприятиме розвитку науки загалом.

Демократизація науки неодмінно супроводжується вимогою високого професіоналізму всіх суб'єктів наукового процесу. При цьому класичні уявлення про професіоналізм науковця доповнюються вимогами володіння новими науковими методами, майстерністю презентувати результати досліджень на високому рівні та ефективно працювати в умовах глобального ринку.

Вагомим виявом демократизації науки у міжнародному просторі сьогодні є відкритість досліджень, передусім за рахунок участі вчених у Європейському дослідницькому просторі. Завдяки цьому значно зросла академічна мобільність вчених, позитивною стороною якої є можливість збагачення фахівців зарубіжним досвідом й впровадження його в освітньо-наукову сферу своєї країни, а негативним – проблема "відтоку мізків" або навіть "розтрати мізків". Найефективніший метод боротьби зі шпигунством та "переманюванням" науковців в умовах демократизації науки – це підтримка високого, конкурентного рівня науково-технологічного та кадрового потенціалу своєї країни, що передбачає забезпечення гідних умов та оплати праці науковців, доступ до професійного обладнання та наукових мереж, можливість публікацій тощо, а також забезпечення зростання внеску науковців-мігрантів у науково-технологічний прогрес своєї Батьківщини.

Список використаних джерел:

1. Бойченко, М 2017, 'Соціальні цінності і функціональні завдання освітньої комунікації: філософське осмислення', *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*, Вип. 116, с. 233-240.
2. Горбань, О & Тягушева, О 2016, 'Науково-освітній комплекс класичного приватного університету як форма державно-громадського управління на регіональному рівні', *Рідна школа*, № 2-3, с. 38-43.
3. Гьофе, О 2004, *Справедливість і субсидіарність. Виступи в Україні* / пер. і упор. Л. А. Ситниченко, Київ: *Альтерпрес*, 144 с.
4. Добронравова, І 2011, 'Постнекласичне знання як процес – форми організації і самоорганізації'. *Філософія освіти* № 1-2(10), с. 220-230.
5. Д'юї, *Дж 2003, Демократія* і *освіта, пер*. з *англ*. І. Босак, М. Олійник, Г. Пехник, *Львів*: *Літопис*, *294* с.
6. Єльнікова, Г 2003, 'Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління', *Директор школи*, жовтень (№ 40), с. 10-11.
7. Королюк, СВ 2010, 'Особливості громадсько-державного управління в діяльності сучасної школи', *Теорія та методика управління освітою,* № 3. с. 1-13.
8. Крисюк, СВ 2009, *Державне управління освітою*. Навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності "Державне управління освітою", Київ: *НАДУ*, 218 с.
9. Крупник, АС 2018, 'Громадські ради в Україні: пошук найкращого формату діяльності', *Samoorg – Асоціація сприяння самоорганізації населення*, 3.09.2018. Доступно: <https://samoorg.com.ua/blog/2018/09/03/gromadski-radi-v-ukrayini-poshuk-naykrashhogo-formatu-diyalnosti/>. [24 Вересень 2022].
10. Крупник, АС 2011, *Громадські ради*, Енциклопедія державного управління: у 8 томах, *Нац. акад. держ. упр. при Президентові України*, наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 1. Київ: *НАДУ*, 116 с.
11. Кубальський, ОН 2022, 'Роль науки у становленні комунікативної парадигми гуманітарної політики в Україні', *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*, № 2(92), с. 82-93. Доступно: <https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2(92).2022.82-93> [24 Вересень 2022].
12. Онаць, ОМ & Калініна, ЛМ 2017, *Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління*. Посібник, Київ: *Видавничий дім "Сам"*, 64 с.
13. *Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної, регіональної політики* 2010, Постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 3 листопада 2010 р. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>. [24 Вересень 2022].
14. *Про засади державної регіональної політики* 2015, Закон України № 156-VIII від 05.02.2015, *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, № 13. ст. 90.
15. *Про затвердження Положення про громадську раду при Міністерстві освіти і науки України* 2021, Наказ МОН № 572 від 25.05.2021. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadka-rada/polojeny/Polozhennya.HR.MON-572-25.05.21_26_05.pdf>. [24 Вересень 2022].
16. *Про Національну академію наук України (n.d.)*. Довідка. Доступно: <https://www.nas.gov.ua/UA/About/Pages/default.aspx>. [24 Вересень 2022].
17. Тодосова, ГІ 2013, 'Обґрунтування моделі державно-управлінського управління освітою', *Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія "Управління"*, Вип. 4, с. 351-358.
18. Domenech, M 2017, 'Democratizing science. A continuing challenge today', *Revue d'anthropologie des connaissances*, 11(2), y-af.
19. Lascoumes, P 2002, 'L'expertise, de la recherche d'une action rationnelle à la démocratisation des connaissances et des choix', *Revue française d'administration publique*, 3(103), 369-377.

References:

1. Boichenko, M 2017, 'Sotsialni tsinnosti i funktsionalni zavdannia osvitnoi komunikatsii: filosofske osmyslennia (Social values and functional tasks of educational communication: philosophical understanding)', *Hileia: naukovyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats*, Vyp. 116, s. 233-240.
2. Horban, O & Tiahusheva, O 2016, 'Naukovo-osvitnii kompleks klasychnoho pryvatnoho universytetu yak forma derzhavno-hromadskoho upravlinnia na rehionalnomu rivni (Scientific and educational complex of classical private university as a form of public administration at the regional level)', *Ridna shkola. Ukrainian scientific journal*, no 2-3, pp. 38-43.

3. Hofe, O 2004, *Spravedlyvist i subsydiarnist. Vystupy v Ukraini (Justice and subsidiarity. Reports in Ukraine),* per. i upor. L. A. Sytnychenko, Kyiv: *Alterpres*, 144 s.
4. Dobronravova, I 2011, 'Postneklasychne znannia yak protses – formy orhanizatsii i samoorhanizatsii (Post-classical knowledge as a process – forms of organization and self-organization)', *Filosofiia osvity. Ukrainian scientific journal*, no 1-2(10), pp. 220–230.
5. Diui, Dzh 2003, *Demokratiia i osvita (Democracy and education),* per. z anhl. I. Bosak, M. Oliinyk, H. Pekhnyk, Lviv: *Litopys*, 294 s.
6. Yelnikova, H 2003, 'Teoretychni pidkhody do modeliuvannia derzhavno hromadskoho upravlinnia (Theoretical approaches to modeling public administration)', *Dyrektor shkoly. Ukrainian scientific journal*, no 40, pp. 10–11.
7. Koroliuk, SV 2010, *Osoblyvosti hromadsko-derzhavnoho upravlinnia v diialnosti suchasnoi shkoly (Features of public administration in the modern school)*. Dostupno: <http: www.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2010_3/10kormsa.pdf>. [24 Veresen 2022].
8. Krysiuk, SV 2009, *Derzhavne upravlinnia osvitoiu : navchalnyi posibnyk dlia slukhachiv, aspirantiv, doktorantiv spetsialnosti "Derzhavne upravlinnia osvitoiu" (State management of education: study guide for trainees, graduate students, doctoral students of the specialty "State management of education")*, Kyiv: NADU, 218 s.
9. Krupnyk, AS 2018, *Hromadski rady v Ukraini (Public councils in Ukraine)*. Poshuk naikrashchoho formatu diialnosti, *Samoorg – Asotsiatsiia spryiannia samoorhanizatsii naselennia*, 3.09.2018. Dostupno: <https://samoorg.com.ua/blog/2018/09/03/gromadski-radi-v-ukrayini-poshuk-naykrashhogo-formatu-diyalnosti/.2>. [24 Veresen 2022].
10. Krupnyk, AS 2011, *Hromadski rady (Public Council)*. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: u 8 tomakh, *Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy*, nauk.-red. kolehiia: Yu. V. Kovbasiuk (holova) ta in. T. 1. Kyiv: *NADU*, 116 s.
11. Kubalskyi, ON 2022, 'Rol nauky u stanovlenni komunikatyvnoi paradyhmy humanitarnoi polityky v Ukraini (The role of science in the formation of the communicative paradigm of humanitarian policy in Ukraine)', *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filosofski nauky*, № 2(92), s. 82-93. Dostupno: <https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2(92).2022.82-93> [24 Veresen 2022].
12. Onats, OM & Kalinina, LM 2017, *Kontseptualni zasady orhanizatsiinykh mekhanizmiv i tekhnolohii hromadsko-derzhavnoho upravlinnia (Conceptual principles of organizational mechanisms and technologies of public administration)*. Posibnyk, Kyiv: *Vydavnychyi dim "Sam"*, 64 s.
13. *Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi, rehionalnoi polityky (On ensuring public participation in the formation and implementation of state and regional policy)* 2010, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 996 vid 3 lystopada 2010 r. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>. [24 Veresen 2022].
14. *Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky* (*On the principles of state regional policy)* 2015, Zakon Ukrainy № 156-VIII vid 05.02.2015, *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, № 13. st. 90.
15. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro hromadsku radu pry Ministerstvi osvity i nauky Ukrainy (On approval of regulations on the public council at the Ministry of Education and Science of Ukraine)* 2021, Nakaz MON № 572 vid 25.05.2021. Dostupno: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadka-rada/polojeny/Polozhennya.HR.MON-572-25.05.21_26_05.pdf>. [24 Veresen 2022].
16. *Pro Natsionalnu akademiiu nauk Ukrainy (About the National Academy of Sciences of Ukraine) (n.d.)*. Dovidka. Dostupno: <https://www.nas.gov.ua/UA/About/Pages/default.aspx>. [24 Veresen 2022].
17. Todosova, HI 2013, 'Obgruntuvannia modeli derzhavno-upravlinskoho upravlinnia osvitoiu (Substantiation of the model of public administration education)', *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia: Seriia "Upravlinnia". Collection of scientific works*, vol. 4, pp. 351–358.
18. Domenech, M 2017, 'Democratizing science. A continuing challenge today', *Revue d'anthropologie des connaissances*, 11(2), y-af.
19. Lascoumes, P 2002, 'L'expertise, de la recherche d'une action rationnelle à la démocratisation des connaissances et des choix', *Revue française d'administration publique*, 3(103), 369-377.